

MAGYAR
GYULA

Örs utca hét, földszint kettő

Privát Félmult Miskolcon
25. szám

Privát Fél múlt
Miskolcon

25. szám

Kiadó
Észak-Keleti Átjáró Egyesület

Kiadásért felel
Darázs Richárd

Koncepció
Balogh Attila
Darázs Richárd
Kapusi Krisztián

Design
Szakos Dániel

Fotók
Magyar Gyula
magángyűjtemény

Megjelent 500 példányban
Miskolc, 2020

ISSN 2063-6857

nka
Nemzeti Kulturális Alap

MAGYAR GYULA

Örs utca hét, földszint kettő

Képek,
emlékek gyerekkorról,
családról,
történelemről

A SZERZŐRŐL

2017-ben közreműködtem egy különleges miskolci korrajz, egy izgalmas vizuális pillanatkép létrehozásában. A Miskolci Fotóklub „Diósgyőri szurkolói arcok” című projektjének nemcsak egyik fotósa, hanem kitalálója is voltam. *(Bíborszél - Itt a helyed videoklip)* Az az ötlet az én fejemben született, ennek a mostani kis irománynak a gondolata viszont Balogh Attila képzeletében, aki egyszer azt írta nekem: „Régóta várunk arra, hogy egy fotós is kedvet kapjon az íráshoz”. Köszönöm a biztatást Attila.

Magyar Gyula

A Győri kapu északi oldalán a Miklós és Örs utca közötti bérházak többsége 1950 körül épült. A városnak ezt a részét hívják a régi miskolciak Glósznak, a földterület évtizedekkel korábbi tulajdonosának neve után. Talán még 4 éves sem voltam egészen, amikor ide költöztünk, 1958 tavaszán.

Az 50-es évek végén hagyományos vekker ébresztett bennünket, mindennap fel is kellett húzni, különben éjszaka megállt! Literes kannában hoztuk a kimért tejet a boltból, amit utána otthon felforraltunk. Persze csak ha nem akartuk, hogy másnapra megaludjon. A konyhai tűzhely vas lapján csináltuk a pirítóst, és zsírral kentük meg. Anyu sötétlila színű „hitlerszalonnával”¹ töltötte meg a buktát, ha nem volt elég házi lekvárja. Kakaót ritkán láttunk, helyette cikóriával készített tejeskávét ittunk, és az 50-es évek végén hűtőnk sem volt. Élő csirkét vittünk haza a piacról, amit aztán otthon kellett levágni, szétbontani a vasárnapi ebédfőzéshez.

A Rác Ádám utcán még járt a drótos tót², aztán a szódás a lovas kocsiával, meg az esernyőjavító. Este együtt kártyáztak, beszélgettek a szomszéd családok, és ez csak akkor szűnt meg, amikor egyre többen vettek tévét a 60-as évek elején. Amikor általános iskolába kezdtem járni, már egy-két hét után, hátamon a táskámmal egyedül mentem és jöttem haza! A sulis pár percnyire volt, így nem kellett féltetni a kis nebulókat, akkor még csendesebb volt az élet. Ha otthon rossz fát tettem a tűzre, néha fél órát térdepeltem a sarokban. Ezekben az években a szülők még nem tiltakoztak, ha iskolában a tanár esetleg nyakon vágta a csintalan gyereket.

A családok között nem voltak nagy jövedelemkülönbségek, jobbra szerényen megélt mindenki. Csúcsforgalomban fürdőkhöz lógtunk a nyitott ajtójú villamosok lépcsőjén, és egyáltalán nem léteztek még önkiszolgáló boltok. A lakásokban nem volt telefon, az átlagember nem utazhatott Nyugatra, az országban 56 utáni csend honolt. A Miklós úti általánosban előbb kisdobos, majd a Bükk Ifjú Partizán Úttörőcsapat és a Medve őrs lelkes tagja voltam, hétvégén meg anyámmal istentiszteletre mentünk. Este az Amerika Hangját vagy a Szabad Európát hallgattuk, persze nem bömböltetve, vasárnap meg gyári brigádkiránduláson fociztunk. 1966-ban aztán az angol labdarúgó vébén jól megvertük a brazilokat, és az első Táncdalfesztivállal itthon is beindult egy új világ, a beatkorszak.

¹ Szalonna formára préselt vegyes gyümölcsíz, amit késsel lehetett szeletelni. A német katonák kaptak ilyet először a világháborúban,

² Edényeket, fémből készült eszközöket javított a helyszínen, drótozni-fótozni kiabálta, ahogy ment végig a hosszú Rác Ádám utcán

Glósz, a vilinger

1958 tavasza

Költözésünk után az első két hétben rendre felriadtunk a hajnali villamos zajára, aztán meg hamar fújt is a gyár... A spájzunk illatára emlékszem: apai nagymamától hoztunk télen házi kolbászt, ezek úgy lógtak egymás mellett, „mint Gosztonyinnál a fogason”. A polcokon két sorban mosolyogtak a befőttek, lekvárok. A hátsó sor két lécen ült, így magasabban volt, jól látszott mi van benne, lent középen meg egy bödön zsír. Mellette sötét üvegben kissé furcsa ízű ún. vasbor állt. Ezt írták fel az olyan sápadt gyerekeknek, mint én voltam.

A ma is meglévő bérház egy hosszú épület az Örs utca páratlan oldalán, négy lépcsőházzal. A miénkben szintenként három lakás, azt hiszem, mindegyik két szobás. Az 1-3-5. szám kapott erkélyeket, de érdekes módon a miénk, a 7-es szám nem. Abban az időben még nem volt bevezetve ide a gáz. Ezeknek a bérházaknak a konyháiban sparherden lehetett főzni, csak hideg víz folyt a csapból, a szobákban meg cserépkályhával fűtöttünk. Az előszobában, a fürdőben és a konyhában műkő burkolat, a két szobában pedig hagyományos parketta volt. A konyha kövének, emlékszem, volt egy kör alakú, 2-3 cm-es kagylószerűen kitört mélyedése a szekrény lábánál. Mi gyerekek ebben törtük a diót, mogyorót.

Modern konyhaszekrényünk, a szocialista bútorgyártás terméke, halvány kékeszöld és vajsínű festést kapott. Két hokedli meg egy nagy láda járt hozzá, utóbbiban ágyneműt tartottunk. Apu csinált két sámlit is, az egyiket máig őrizzük! Nappalink nem volt, a konyhában meg csak hárman tudtunk egy időben az asztalhoz leülni. Amikor a nálam öt évvel fiatalabb

húgom már önállóan evett, mi ketten gyerekek egymással szemben, a hokedli két oldalán, sámlin reggeliztünk, ebédeltünk anyuék mellett.

Amíg kicsik voltunk, a kisebbik szobában aludt a család. Én apámmal, a húgom anyámmal, egy-egy kétszemélyes heverőn. A nagyobbik szobát csak ünnepekkor vagy akkor használtuk, ha vendég jött. A kád és a WC egy helyiségben voltak, de hogy itt az 50-es évek végén hogyan fűtöttünk, arra már nem emlékszem. Bennem csak arról maradt emlékkép, amikor már gázbojler melegénél pancsoltunk a kádban a tesómmal, Mártival. Viszont arra emlékszem, ha anyai nagymamám nálunk aludt, a szép porcelán bilijét hozta magával. Náluk a Major utcán csak udvari budi volt, így ezt szokta meg éjjelre.

A háztömbök között volt poroló meg oszlopok a ruhaszárító kötélnak, hisz akkor még nem álmodtunk porszívóról meg centrifugáról. Fantasztikus, de több mint 60 év után ezek egy része ma is ugyanott áll.

A házunkkal szemben, az Örs utca páros oldalának elején sokáig csak grund volt, földkupacokkal, nagyobb gödrökkel, ami ideális „Pál utcai fiús” kalandokra. Papsajtot ettünk vagy a lekváros deszkánkat majszoltuk. Úgy mondtuk otthon: lemegyünk az udvarra. A mai sárga kockabérházak (Örs utca 2.) csak pár évvel később épültek. Játsoztunk az úton „adj király katonát”, bújócskáztunk, fociztunk vagy a járdán piciztunk.³

³ Egy lábon ugrálva kell haladni egymás után az 1-től 8-ig számozott, kb. 40x40cm-es négyzeteken, melyeket a földre, járdára stb. rajzoltak. Ezekből egyet mindig át kell ugrani (azt, „amelyik osztályt járjuk”), az utolsónál megfordulni és vissza.

▲ Ruhaszárító oszlopok a Rácz Ádám utcai házak mögött, 2017
◀ Hóban játszunk Mártival a ház előtt, háttérben a sarkon már a Csemege tábla
▼ Húgom és én az Örs utca 7. előtt. Szamaras kocsí hozta a szenet, mögötte a grund.

Márti gyerekekkel, a háttérben Antal bácsi a Rácz Ádám 32. egyik földszinti ablakában. A lépcsőház ajtájában pedig későbbi feleségemet sejtem. Hihi.

Az 50-es évek végén még nem volt aszfaltozva az utcánk. Tél végi hóolvadáskor felmentünk vagy 100 métert a Pál utca irányába (úgy mondtuk, a „hegy alá”, mert az utca lejt a Győri kapu felé), és pici hajtogatott papírhajóinkat engedték le a megolvadt vízzel teli keréknyomokban. Húsz centi hó, szikrázó napsütés, a kis papírcsónakok átúsznak a víz által hóba vajt alagutakon, csatornákon. Nem tudom miért, de ma is hallom a víz csörgedezését...

Télen felcsatolós korcsolyával „hasítottunk”, először a házak közötti befagyott tócsákon, keréknyomokban próbálkoztunk. Később a Rácz Á. 32. mögötti udvarról félretolták a havat, a közét felöntötték. Az már teljesen profi volt. A Vasgyárban, a stadion melletti

részen is csináltak jégpályát, de én csak egy-két alkalommal tudtam ott korizni. Mikor átfagyva bejöttünk a lakásba a csúszkálás végén, Bodnár nagyi – ha épp nálunk volt – úgy huhúgolt, melegített bennünket, hogy közben néha a szájába vette a lábujjainkat. Nagyokat nevtünk közben!

Ablakaink a troszkával felszórt játszótér felé néztek, meg Hegedűsék és Mihályiék felé. Az ő házuk földszintjén volt a tejbolt, ide jártunk kandlival tejért. Később, amikor bejött az üveges tej, ez megszűnt, zöldség-csemege lett a helyén.

Leendő feleségemnek is tudtam volna gyerekként az ablakból integetni. A tejbolttal szemben, a Rácz Ádámon laktak. Szomszédjuk, Antal bácsi igen erős fizikumú kohász ember volt. Hobbija sok türelmet kívánt, gyufaszálakból építette meg az Őskohót és más épületeket. Lányával, Manival nyolc évig egy osztályba jártam a Miklós úti általánosban.

Földszinten laktunk, ami igazából „magasföldszint”, a lépcsőházból 9 lépcső visz fel az ajtónk elé. Amikor suliból hazaértem, rövid lendületvétel után, két ruganyos zergeugrással már a csengőnkél voltam, majd a kb. 5 méter hosszú és keskeny előszobában, amit ha a szüleink nem voltak otthon, a húgommal babahintóporral (!!!) szórtuk fel, azon csúszkáltunk zokniban. Jó firma lehettem!

Sőt, bármennyire is futurisztikusan hangzik, az előszoba éticsigák „futóversenyének” rendezésére is alkalmas volt. Felállítottam öt-hat példányt a rajtvonalra, és fűszálakkal, egyebekkel próbáltam őket haladásra ingerelni illetve a cél felé terelgetni. Többé-kevésbé, vagy inkább kevésbé sikerült. Én mindenestre jól szórakoztam. Egyetlen kellemetlen esemény történt csak. Télen jött hozzánk egy alkalommal Bodnár nagymama. A szemüvege bepárásodott, amikor belépett az előszobaaajtón és goizer-varrott cipője merev bőr talpával rögtön diszkvalifikált néhány versenyzőt...

Nagyi, Késmárk, család és a történelem

Anyai nagymamám, leánykori nevén Glóser Margit, felvidéki szász családban született 1898-ban. A Tátra lábánál, Késmárktól 5 km-re, Ménhárdon (*ma Vrbov*). Ez a kis cipszer település – az 1400-as években a lengyel királynak elzálogosított – 13 szász város egyike volt. Nagyi családjában, mint a mesében, először három fiú született, Dezső, Jenő és Ernő. De aztán jött még két lány is: Margit és Ida, előbbi az én nagyim.

Grete mama tizenévesen mint cseregyerek került Miskolcra egy-két évre magyarul tanulni. Amikor itt kezdett iskolába járni – ő mesélte – a földrajzot például sokszor csak bemagolta, mert akkor még alig értette! Így aztán Miskolcon ismerkedett meg későbbi nagyapámmal. A Glóser-háznak Ménhárdon ma már hült helye, nem hallatszik ott német szó sem, de az egykori kert végéből ma is jól látszik a Tátra. Ez a látvány azért hiányozhatott nagyinak, aki egy életre elvesztette.

Én nem kórházban születtem, hanem otthon, lakáson! Az ötvenes években ez még gyakrabban előfordult városon is. Szüleim az esküvőjük után anyai nagymamáméknál laktak a Major utcán, a 48. szám alatt. Amikor eljött az idő, apám biciklire ült, amilyen gyorsan csak tudott kikerekedett az orvosért, aki épp a szülőjében kapált. Nem volt komplikáció a szülésnél, de az első hetekben sokat sírtam. Kiderült, anyámnak kevés a teje, gyakorlatilag éheztem.

Anyai nagyapám vitéz Bodnár (*sz. Borosovics*) Lajos 1890-ben született Miskolcon, iparos családban. Az I. világháborúban orosz fogságba esett. Tőle

Nagymamám (a nagyobbik lány) és húga 1907 körül. Készült Késmárkon, Csehula Ferencz fényképész műtermében

Nagyapám ölében ülök „könyvet olvasunk” a Major utcai lakásban

hallottam, hogy ha mínusz 50 fokban vizek valaki, a „termék” már megfagyva érkezik a földre. Gyerekként nem hittem... Kicsi voltam még, másról mesélt-e, nem emlékszem. Csak a savanyúcukorra a zsebemben.

A hadifogságban egy életre megutálta a halszagot, mivel ott jobbára csak azt tudtak enni. Itthon nagymama nem főzhetett soha halat, semmilyen formában! A nehéz körülmények ellenére az elfogott tiszték ebben a háborúban még valamennyire kivételezett

- ▲ Magyar nagyival a József utcán
- ▶ Anyu, barátok és Gyuszi kártyáznak a lépcsőfordulóban a Vörösmarty
- ▶ Húgom Tiszakesziben Boriska néniével, 1971. augusztus 20.

bánásmódban részesültek. Így aztán nagyapámnak lehetősége volt festeni a fogságban, az oroszországi Welsk-ben (majd 2500 km-re Miskolctól, ma Arhangelszki régió). Onnan kalandos körülmények között szökött meg, még a jeges Volgát is át kellett úsznia. Fogságban készült alkotását egy – kb. 30 cm-es selyem anyagra – festett rózsakoszorút bekeretezve őrizzük. Összehajtogatva, a bakancsában hozta haza nagymamának.

Nagyapám aztán a Horthy-rendszerben, jó másfél évtizedig főjegyző volt Tiszakesziben. Ez az állás lehetővé tette, hogy szabadidejében amatőr festői talentumát próbálgathassa. A 30-as évek közepén kapta meg a vitézi címet, és akkoriban elvárás volt, hogy a nevét magyarosítsa. Egyik testvérének férje Bodnár névű volt, így ő is ezt választotta.

Nagyapa kiváló úszó lévén sok fuldoklót mentett ki nyaranta a Tiszából, melynek nagy ívű „kanyarlata” Tiszakeszinél gyakran akarta az óvatlan fürdőzőt elnyelni. De a folyóban másképp is kipróbálhatták magukat a virtuskodók, akkortájt majd minden évben volt dinnyeév verseny Kesziben. Behajtottak egy dinnyével megpakolt lovas kocsit a vízbe és a versenyzők fürdőnadrágban, derékig a folyóban állva nekiláttak. Fent be, lent ki... Vajon ki bírja tovább?

1940-ben a család beköltözött Miskolcra, anyu itt kezdte a gimnáziumot. Előbb a Balogh Ádám utcában, végül a Major utcán kötöttek ki, és ott is laktak nagyiek egészen a városrész szanálásáig. A szomszédok közül csak Guba Pál és Szűcsék neve ugrik be.

De térjünk vissza a kis Gyuszikához. Születésemkor Bodnár nagyfi kifejezte azt a vágyát, hogy az unoka kapja az Oszkár nevet. Anyu felháborodott, mert akkor épp volt egy ilyen névre hallgató malaca nagyinak. Végül apám keresztnevét kaptam, amiből ugyanúgy sértődés lett. Gondolom nem emiatt, de 1957-ben eljöttünk a Major utcáról a Vörösmarty utca 112-be albérletbe, egy emeleti lakásba. Innen a lépcsőház

Bodnár nagymama, nagyapa és első gyermekük, Lajos, 1928

maradt meg bennem, mert háromkerekű kis bicajommal felborultam és majdnem lezúgtam egy emeletet. Nem laktunk ott sem sokáig, nagyjából egy év után költöztünk a Glószba, az Örs utcába, újra a földszintre, végleges lakásunkba.

Apai nagymamám is a Győri kapuban lakott. A József utca 16. szám alatt, a Heinemann-féle kertesztől a Szinva felé talán a második ház volt az övé. Apu szülei mezőkeresztesi származásúak, a rokonok gazdálkodó emberek voltak. Nagymama lánykori neve is gyönyörű, Csizi Krisztinának hívták. Másik nagyimhoz hasonlóan ő is 1898-ban született. Apai nagyapám, Magyar Imre (sz. 1892) a drótgárban (akkor Deichsel Adolf Magyar Acéldrót-, Drótkötél- és Drótárugár Rt.) volt főgépező, de nagymamám korán, 1931-ben özvegyen maradt. Soha nem ment férjhez többet. Apu még csak hat éves volt akkor... Nagyi ettől kezdve varrt éjjelente is, hogy a két gyereket iskoláztatni és a József utcán épült szoba-konyhás ház hitelét fizetni tudja.

A 30-as évek elején a Szinva vize még kristálytisza volt. Apu és a szomszéd kis srácok a zúgóhoz jártak napközben fürdeni, vagy futottak vissza a József utcán a mai Győri kapu felé, ha egy arra járó autó hangját hallották, ami ritkaságnak számított.

• A behátrou ev. egyházközség fiataljai és Dr. Weiszler Elek segédlelkész a Luther udvarban, Elek bácsi bal vállá mögött anyám, 1946

• Anyu, bal kezénél Timscheidt Ernő, jobbra anyu hátyja Lajos 1946 tavaszán

1946. V. 10.

• Anyám a ménhárdi temetőben déd-nagymamammal, Grentzner Kamillával déd-nagypám sírjánál, 1934

• Vendégekkel és barátokkal a Major utcai ház udvarán, 1955 III

• Anyu Bodaár naggyal, 1943
Részült Ságmüller Gyula Hely-
képész műtermében

• Anyu osztálya évfutógi előtt, 1949. május
Lányok, akik túlélték egy háborút és tele vannak a fiatalág tisztaságával, remé-
nyével. Még nem tudták, hogy csak most jön a Rákosi rendszer, aztán meg 1956.

„BÚCSÚZNAK, KIV. AZ ÉRTÉS!”

A HOKOLO ÁLL. TÖR. PÁL
TANFÜZÖKÉZŐ INTÉZET
4. OSZTÁLYOSMŰVENDÉGI
1948. MÁJUS 10-11. ÉN. 13. ORÁKOR

BÚCSÚZNAK

Apu esztergályosnak tanult, és mivel munkahelye, a Drótygár hadiüzem volt, nem is vitték be katonának. Megúsztta a háborút. Negyvenöt elején az oroszok „málenkij robot”-ra gyűjtötték az embereket. Őt is elkapták, amikor kenyérért ment, de aztán valahol a Győri kapuban kiugrott a menetelők közül, átdobta magát egy kerítésen. Géppisztollyal lőttek utána (hisz önkéntes munkára mentek), de mivel ismerte a környéket, el tudott bújni. Végül sikerült hazaszaladnia, ezt is megúsztta.

1945–46-ban, a hiperinfláció idején már a „Nehézszerző Gépgyárban” dolgozott. Bizony megtelt az aktatáskája, mikor a havi fizetést megkapta a gyárban. A délelőtti műszak után tepernie kellett a biciklijén, hogy gyorsan leérjen a Búza térre, a piacra. Ha sokat késett, már csak tíz tojást kapott érte.

Az 50-es években munka és később család mellett estin végezte el a gépiparit, művezető lett a munkahelyén, aztán CNC gépeken is dolgozott a 60-as évek végétől. Ez abban az időben azért elég nagy presztizsű dolog volt. Ágyúkat gyártottak svédacélból, egy számítási hiba komoly anyagvesztést, tetemes kárt okozhatott. Akkor még nem számítógéppel, hanem elég hosszasan, logarléccel számoltak. A mérnökök sokszor „lementek” hozzá az irodából egyeztetni, mert apu észrevette a becsúsztató tervezési hibákat, téves koordinátákat. Később az egyik miskolci szakközépben még tanította is.

Az Őrs utcai lépcsőházunknak volt két nagy légópincéje is, és amikor mi odaköltöztünk, már lehetett „békés célra” használni őket. Azok a lakók, akik igényelték, közösen – lefalazás nélkül – használhattak belőle családonként 15–20 m²-t. Apám először itt tartotta a Csepel biciklijét, amivel sokáig dolgozni járt a gyárba. Amikor később lett egy Panni robogója, annak is a légópincében volt a garázsa. Mindig itt állítottuk rajta a gyújtást, soha nem tűnt el semmi. A sok téli/nyári biciklivel – később motorral – munkába járás megtette a hatását: apunak gyakran volt arcüreg-

gyulladás. Nem csoda, vagy 25 évig csinálta. 1943-tól kezdve biciklivel járt dolgozni a József utcából a Drótygárba, később meg a Glószból kerékpárral majd motorral Mexikóba.⁴

Anyu főjegyző kislányaként, egy dél-borsodi községben jött a világra. A gyerekkorát is ott, Tiszakesziben töltötte. Volt minden: nagyapámnak hivatal, néhány hold föld, kocsis, hintó és még egy „lány”, Boriska is segített a háztartás vezetésében nagymamának. Anyunak igazi háborítatlan kispolgári élete lehetett a háború előtti utolsó békés években. Apu 1925-ben született Miskolcon, anyu meg épp öt évvel később, tehát a korkülönbség alapján illettek egymáshoz. De vajon egyebekben is? Szüleim tényleg szépen éltek, soha veszekedés köztük nem volt. Ha nincs a háború és az utána következő Rákosi-rendszer, aligha találtak volna egymásra. Én nem lennék, legalábbis a jelenlegi génállományom formájában biztosan nem, és talán sosem laktunk volna a Glószban.

1944–45-ről keveset meséltek a szüleim, ami – gondolom – nem véletlen. Pince, bombázások, nélkülözés... Egy rövid, szomorú történetem azért van ebből az időből is. „Hazafias érzésű honleányok” a háború végének közeledtével önként levelezésbe kezdtek fronton szolgáló, nekik ismeretlen fiatal magyar katonákkal, azért, hogy azok jobban érezzék a hátország támogatását. Anyunak is volt levelezőpartnere, aki azonban 1944 szeptemberében hősi halált halt. Anyu akkor még csak 14 éves volt, de a tábori levelezőlapokat egy fekete szalaggal átkötve megőrizte. A gimnáziumot már Miskolcon kezdte majd a „Tóth Pál Református Nőnevelő-Intézeti Leánylíceum és Tanítóképző-Intézet”-ben végzett tanítónőként. Nagymamám és anyu evangélikusok voltak, így anyám baráti társasága is evangélikus fiatalokból verbuválódott. Ráadásul Dr. Weiszer Elek, akkori belvárosi segédlelkész volt anyám hittanára a Tóth Pál-ban.

⁴ A gyár hadiüzem volt, így a különböző egységei kódneveket kaptak (Mexikó, Ázsia, Afrika)

Apu tablóképe a Gépipariban 1955-ben, középen jobbra ő a harmadik

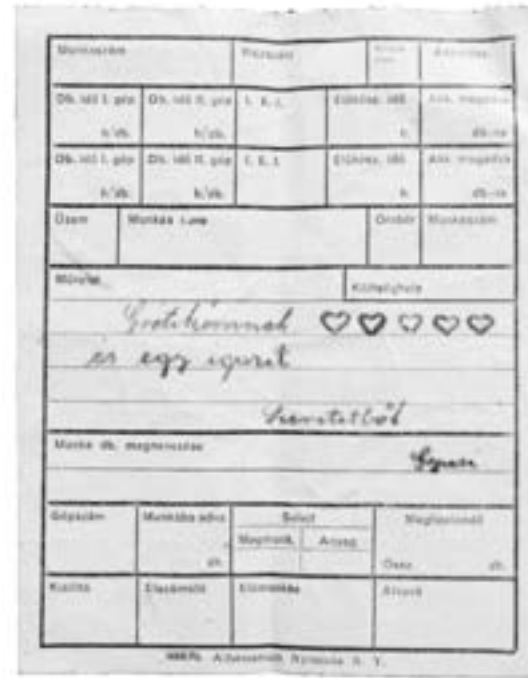
Tablókép a III-as szakközépben, apuval a tanári karban

Apámat érdekelte a történelem, politika, sok ilyen témájú könyvet olvasott, komoly, tájékozott ember volt. Moziba ő vitt el először, talán 14 évesen velem néztem meg a Halál ötven órája című filmet is. Ma is halom, amit akkor mondott: ez az első, 1945 után nálunk bemutatott film, amiben reálisan ábrázolták a háborút és benne a németeket. Egyébként összesen két filmet láttunk együtt moziban, az első a Robin Hood volt. Egy három Oscarral elismert mozi, a filmtörténet egyik klasszikusa, még 1938-ból. A háború előtt, amikor nagymama egyedül tartotta el két gyerekét, nem volt pénze apunak talán mozira sem. Nem tudom, de arra jól emlékszem, hogy egyszer azt mondta: a háború előtt nagyon drága volt a villamosjegy és ők sokat jártak gyalog a városban.

A tanítóképző elvégzése után anyám – „polgári származása” miatt – Miskolcon vagy a megyében nem kaphatott állást. Így kényszerből a „gyárban” kezdett dolgozni, munkabeíróként. Ott ismerték meg egymást apuval. Nem tudom, milyen sora lehetett egy volt jegyző 19 éves lányának az üzemben, ugratások stb., mindenesetre megállta a helyét. A munkatársak megszerették, apu meg bele. Anyu szerencsére megőrizte ezt az apró papírt is.

Az ötvenes-hatvanas évek hideg, havas teleire jól emlékszem. Apai nagymamának nem volt nagy udvara, de azért a József utcai portán elért egy disznóól. És nagy minden évben tartott a csirkék, kacsák mellett egy malacot is. Amikor a decemberi reggelen eljött az erőszak ideje, ő rendre bement kis időre a házba. Arra a pár percre, amíg a mázsás áldozat kilehelte lelkét. Hozzánőtt a kucu, nem akarta hallani a visítását. Mi korán reggel keltünk azokon a vasárnapokon. A felnőttek világoskék kupicás poharakból pálinkát ittak, megkezdődött a buli. Mindig egy bizonyos Daubek nevű hentes jött levágni és szakszerűen fel dolgozni a „disznót”. A család közreműködött a mun-

Apu szerelmes üzenete egy munkabeíró lapon

kában, mi gyerekek pedig úgy segíthettünk, hogy hangosan nyögtünk: ööö, ööö... azért, hogy a hentes „könnyebben tudja tölteni” a több méternyi hurkát, kolbászt. Jó móka volt. Reggelire ilyenkor mindig sült hagymás vért ettünk... Hét-nyolc éves voltam, de máig emlékszem a kupicás poharakra meg a nagy, ácsolt faasztalokra, amiken ment a munka. Először a belsőség, utána a húsáru került sorra. Este pedig a vacsora csúcspontja nagymama húslevese volt, csigatésztával. Aranysárga színét a sáfránytól kapta.

Viszont a csirkehús, az egy másik történet. A hatvanas évek elején még nem létezett Magyarországon a mai konyhakész „bontott csirke”. A piacon megvett élő szárnyast a városi bérházakban lakó háziasszonyok – kis ideig, max. egy-két napot – a pincében, erkélyen vagy a fürdőkádban tartották. Aztán anyu vagy apu elvágta az áldozat nyakát, utána kopasztás

és a csirke bontása következett. Amikor már nagyobb voltam, előfordult, hogy segítettem anyunak: én fogtam a csirke lábát. Éreztem, ahogy remeg szegény, amikor kifolyik a vére. Utána hagymás zsíron megsütöttük ezt is. Akkor nem volt még vezetékes meleg víz a Glószban a bérházi lakásokban, ezért nagyobb lábásban, kaszrojban vizet melegítettünk a konyhai tűzhelyen. A csirke kopózása (de a mosogatás is) egy vájlingban, forró vízben/vízzel történt. Aki már csinált ilyet, az tudja, hogy ennek jellegzetes illata van. Rég láttam ilyet közlőrl, mégis jól emlékszem rá.

Réges-régi karácsonyi díszünk, egy téli templom

De ha már tél, akkor lássuk, milyen volt nálunk a karácsony! A szokásos délutáni figyelemelterelés után mindig a máskor nem használt nagyszobába várunk a Jézuskát. Apu valami cseles módon csöngettyűt rázott, és mi berohantunk a feldíszített fához. Először a „Mennyből az angyalt” énekeltük, utána pedig a hagyományos német karácsonyi dalt: „O Tannenbaum, O Tannenbaum, wie treu sind deine Blätter!”

Az emlékeimben fellelhető első karácsonyok idején a fán még valódi gyertyák égtek. A fenti képen látható kis dísz pedig, amely kemény kartonból téli templomot formál, talán száz éves is van.

Karácsony első vagy második napjának estéjén sokszor meglátogattuk a nagyikat. Amikor a Major utcába mentünk, a villamoson hűgommal számoltuk a házak ablakaiból ránk mosolygó világító fenyőfákat. Szüleink ölében ültünk és versenyeztünk, ki veszi észre a következőt. Ez volt a felhőtlen gyermekkor ideje. Néha öntöttünk otthon ólmot is. Fém kanálban melegítettük, majd hideg vízbe csepegtettük. Furcsa formák jöttek ki, misztikus volt.

Kik laktak még a lépcsőházunkban, az Örs utca 7. alatt? Mellettünk a földszint 1-ben rövid ideig Molnár néniék. Kálmán fiuk ötvenhatban súlyosan megsebesült az az egyetemen, egy orosz kézigránát elvitte a lábát. Helyükre Gerley Gézáné Ilonka néni költözött, aki az egyik miskolci gimiben tanított. Érettségik idején annyi virágot kapott a tanítványaitól, hogy jutott belőle nekünk is. Testvére, Béla bácsi Pesten lakott, de gyakran jött Ilonka nénihez pár napra. Nyugdíj előtt járt már ő is és a Mezőgazdasági Minisztériumban dolgozott. Egy „uzsonnaborra” – ő nevezte így viccesen, – minden délután átsétált a Tiszavirágba. Pesten meg a Kárpátia étterem volt a törzshelye. Ilonka néni halála kicsit rest volt, ezért amikor a Szabad Európa volt bekapcsolva nála, azt mi is jól hallottuk.

A másik oldalunkon, a földszint 3-ban Takács néniék laktak (ő volt a házmester), Sebe Tomiék meg közvetlen felettünk, az ő apukája mérnökként dolgozott a gyárban. Helyükre később Fodorék költöztek. Vilmos már akkor gyönyörűen harmónikázott, de ma is találkozhatunk vele, ha időnként a sétáló utcán muzsikál. Folytatva a szomszédok sorolását, a mi házunkban az első lépcsőházban lakott Cserhalmi Jutka, a harmadikban meg Tóth Ági: mindketten osztálytársaim voltak a Miklós úti suliban.

Gyuszika első, fotó a lépcsőház előtt, 1960
Éva megfogja Dezsőkét

Gyuszika iskolába megy

Nem jártam se bölcsibe, se óvodába és a húgom sem. Apu azt mondta, inkább dolgozik ő többet (nagyon sokszor volt éjszakás), de anyu legyen otthon velünk. Így aztán nagyon csendes, „jó gyerek” lettem. Ahova ülték ott is marad, igazi anyuka kedvence. Csak példaként elmesélném, hogy ötévesen a szomszéd Takácsékhoz vittek át, hogy ott várjam a gólyát (!!!) Amikor a húgom született 1959. június 20-án, délelőtt tíztől délután ketőtől. Emlékszem, szólt a rádió a konyhaszekrényen, szép nyári idő volt. Egyszer csak boldogan jött át apám: megvan a baba! Nem értettem, hogyan lehetséges? Hisz én lestem az ablakot! Apám rezzenéstelen arccal megmagyarázta: a gólya a ház másik oldalán adta be a picit. Arra néztek ugyanis a mi ablakaink. Ezt el is hittem öt évesen. Mit mondjak erre?

Beszúrnám ide jámborságomról még a „Dezsőke” sztorit, ez is megmaradt valahogy. Márti, a húgom még csak kb. 3 éves volt, én ötél több, iskolás már. A ház előtt, az „ablak alatt” homokoztunk, amikor megtörtént a dolog. Dezsőke, egy kisgyerek a szomszéd házból, szintén velünk játszott, olyan 3-4 éves lehetett akkor. A kisfiú mellett állt, de én nem figyeltem rá, elmélyülten ültem a homokban és építettem valamit. Dezsőke egy fél téglával kezdett szemezni: forgatta, vizsgálta, mint minden kisgyerek az ismeretlen dolgokat. Aztán a fejem fölé tartotta, majd elengedte. A kobakomra esett kb. 20-30 cm távolságból. Nem volt komoly a sérülés, de vérezni kezdett a fejem. Húgom mikor ezt meglátta, nem szólt egy szót sem, hanem odalépett, fölkapta és földhöz csapta

Osztálykirándulás Nagy tanítónénivel
Balról: Cserhalmi Jutka, Kováts Éva,
Osvát Sanyi, Alföldi Ági, Végh Edit
1961

a kisfiút. Én meg csak bámultam az egészet. Márti az apu birkózó génjeit vitte volna tovább? A fotó persze utóbb készült, hogy mindenki láthassa: mi szeretjük Dezsőkét. Hát ilyen kis „szemléldő” gyerek voltam.

A Miklós úti általános iskolába jártam. Hosszú folyosóval és hatalmas portásfülkével klasszikus szocreál épület az 50-es évekből. Az üvegfal mögött Galuska bácsi és néni ültek, ők voltak a pedellusok. Fekete komondorszerű kutyájuk szerette a gyerekeket, Cigány névre hallgatott.

Jó időben az épület előtti betonozott placcra álltak kettesével sorba az osztályok és kezdés előtt vonultak be a suliba. Nagyszünetben kimehettünk az udvarra rohángálni, de rossz időben a folyosón kellett sétálni. Alsós koromban még egy-két évig majdnem fekete színű, olajos padló volt a tantermekben.

Sok kedves tanárunk volt, az elsős Nagy tanító néninek még a hangjára (!) is emlékszem, de előttem van például Dobos tanár úr alakja is. Ő kemény igazságszótóként kokizta (*pisztoly alakú öngyújtójával*), Módli tanár úr meg a pajeszknál fogva emelte meg a renitens fiúkat.

Bénaágom újabb fejezete: általános iskolában az első figyelmeztetést csak negyedikben (!) kaptam, akkor is igazságtalanul. A történet röviden: szünetekben kettesével körbe-körbe sétáltunk a folyosón. Egy bunyónál a kanyarban valaki magával rántotta a páromat és én a kezét fogva a kupac aljára kerültem. Ki sem bírtam mászni onnan, és persze beírás lett a vége. Szinte örültem neki, mert végre, Gyuszikának nem kellett tovább „szégyenkeznie”.

neki, mert apám szigorúan nevelt, nagy pofon lehetett volna a vége. (Talán egy évvel korábban kaptam apától egy akkora fülest, hogy a szó szoros értelmében a fal adta a másikat. Az oka: biciklizni voltam, és a megbeszéltnél jóval később értem haza. Izgultak, mi van velem. Ma már tudom, hogy megérdemeltem, de akkor nagyon rossz néven vettem azt a nyaklevest.)

Az általános iskolában kevés barátom volt. Alsós koromban először talán Fidrám Mikivel haverkodtam. Erős párost alkottunk: a sírós, kis Miki meg a nyápic Gyuszika! Madarat tolláról...! Fikának szólítottam, de ő ezt nem nagyon szerette. A Gyula utcánál laktak, szintén bérházban. Aztán máshova költöztek, remélem, nem a becenév miatt.

Fabók Jóskaék a Réz utcán laktak családi házban. Ha hozzájuk mentem játszani, mindig elballagtam Kertész néni trafikja elé. Ott volt az egyik sarkon, néha vettem is valamit nála. Misztikus volt számomra az idős, ősz hajú asszony. Úgy képzeltem akkor, hogy télen a pult mögött, egy meleg hamukupac tetején ülve - micsoda hülye voltam (!!)-árulja a rumos csokit, nyalókát. Meg a műanyag indián katonákat. Ezekkel rengeteget játszottam, persze egyedül, katonásdit. No meg indián könyveket olvastam mellé. (Nagyon bejött később a Tenkes kapitánya is, tíz éves voltam, amikor először adta a TV. A kishűzhető heverő alatt „barlangot” alakítottam ki a katonáimnak, mint Buga Jakab és Siklósi bácsi a filmben.)

Az Őrs utcai lakásban még egy ideig csak úgynevezett „néprádiónk” volt, a konyhában a falra akasztva. Ezen mindössze két adó, a Kossuth és a Petőfi jött be.

Amikor megvettük a zöld varázsszemes „nagyrádiót”, azon már tudtuk hallgatni a 19, 25, 31, 41 és 49 méteres rövidhullámot (*Szabad Európa*), a BBC vagy az Amerika Hangja magyar adását is. Zavarták persze ezeket az adókat, nyekergett, csikorgott a Tinédzser parti sokszor. A skálán a rádióállomások nevei voltak, a finomhangolást a varázsszem mutatta.

Az új rádióknak az akkori technikához képest csodálatos, telt hangszíne volt. Gyönyörűen szólt az „Esti mese”: „Jó estét gyerekek, remélem ágyban vagytok már!”. És a végén: „aludjatok jól, álmodjatok szépeket, jó éjszakát gyerekek”. Érdekesekek voltak az élő (!) rádiós (!) színházi közvetítések is: „Narrátor: Rómeo be, Júlia jobbra el...” Amíg nem jött a TV, nálunk majd minden este szólt a rádió.

Az új rádióval együtt lett egy lemezjátszó sasszénk is. Ennek egyes felületein gyönyörű, mélybordó bársony borítás volt, a fa ház és a lemeztányér feletti ajtó pedig ívesen hajolt le. A 45-ös fordulatszámú mono bakelit lemezek után akkor már bejöttek a mai 33-asok. Rájuk volt írva: „Ez a lemez mind monaurális mind sztereo hangszedővel (*pick up*) lejátszható”. Jellemzően operett lemezeink voltak, amiket anyám imádott. Ahogy „fiatalodom”, kezdenek nekem „előjönni” komplett lemezek dalai, abban a sorrendben, ahogy „azokon” a lemezekeken voltak. Ma már csak nevetek rajta, hogy nekem sokáig „emkeci gány” volt a zeném. Az operetthez még egy családi legenda is társul és nagy legidősebb testvéremhez kapcsolódik. Dezső bácsi erdőmérnöknek tanult, regényes életet élt, feljebb már írtam róla egyszer. Az I. világháború után, a 20-as években a helyszínen közreműködött a lillafüredi kisvasút építésének erdészeti, műszaki munkáiban, majd utána a gúthi M. Kir. Erdőhivatal vezetője lett. 1934-től a Földművelési Minisztériumban dolgozott, ma is megvan az erdészeti témájú szakkönyv, melynek egyik szerzője volt.

Nos, ő állítólag a 30-as évek közepén Honthy Hanna nagy ’tisztelője’ volt. Rajongása a legenda szerint egy alkalommal odáig terjedt, hogy a Hannuska kocsija elöl kifogott lovak helyére többedmagával, mint mámoros imádó be is állt. Régóta nincs már se Hannuska, se lovacska, se hintócska. Ha Dezső bácsi most valamelyik felhő szélén ül és lefelé figyel, hát csak remélni tudom, hogy nem engem szid, fejcsóválva: „úriember ilyesmiről nem beszél.”

Varázsszemes rádió... Szombat délutáni négyórás híreket hallgatva, a Szabad Európából tudtam meg, hogy a Varsói Szerződés csapatai két napja megszállták Csehszlovákiát. Tizennégy évesen már megvolt a véleményem erről. Talán furcsa, de tényleg.

De a Kádár-rendszer az én szememben sokkal korábban, már 1956 novemberének végén leszerepelt. Épp két és fél éves voltam!! Földszintes házban laktunk nagyieknál, és én az ablakpárkányon ülve nézelődtem, amikor az orosz tank befordult a Major utcára. Hatalmas robajjal jött, a lánctalpak csörögtek, dübörögtek a nagy kockakő burkolaton. Én meg ijedtemben beestem a fal és a dívány közé... Nagyon sírtam, így történt.

Apám egyébként szocdem gondolkodású, alapvetően „munkásember” volt, de ma úgy mondanám, sem a Rákosi-, sem a Kádár-rendszer nem jött be neki nagyon. Egy sebesvízi fejtágítón, még jóval 56 előtt őszintén elmondta a véleményét. Nem is lett belőle a gyárban művezetőnél több soha... A forradalom napjaiban anyám nem engedte el otthonról, a családtól történelmet csinálni.

Anyu egy – láthatóan sokszor másolt – gépelt szöveget, a Székely Himnuszt hozta haza a 60-as években egyszer. Nemzeti ünnepeken a „maroknyi székely”-t sosem hallhattuk a Kádár-rendszerben.

Nálunk „nemzedékek nőttek fel úgy, hogy a Magyarországtól elszakított egyharmadnyi magyarságról semmit nem tudtak.”⁴ Sokan a székelyeket románnak, a felvidéki magyarokat szlováknak nevezik még napjainkban is, ami egy igazi tragédia.

Anyu és Gréte mama hétvégén templomba jártak és 8-10 éves koromtól engem is vittek magukkal. Akkor már Dr. Weiszer Elek volt a belvárosi gyülekezet lelkésze. Aztán a 60-as évek közepén Elek bácsit a kor politikai-békepapi erőtere elűzte az evangélikus egyházból.

⁴ GÖRÖMBEI ANDRÁS - A nemzeti önismeret értékei, 8. oldal

Előbb helyettes lelkészként, majd véglegesítve, Szebik Imre követte a Luther-udvarban, aki sok évvel később a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke lett. Sűrűn jártam ifjúsági bibliakörbe, majd 68-ban konfirmáltam is. Ebben az évben még Veczán Pál segédlelkész is foglalkozott az ifjúsággal. Mindkét lelkipásztor igen művelt, empatikus ember volt, ma is jó érzéssel emlékszem szavaikra, tanulni lehetett tőlük.

Kicsit magányos gyerek voltam. Mindenesetre nagyon örültem, hogy az általános iskolai szünetekben gyakran utaztunk Szepesváraljára. Mindig több napra mentünk oda, meglátogatni Bodnár nagyit egyetlen, az akkori Csehszlovákiában még élő rokonát.

Ida néni, nagy hűga, akkor már nem tudott járni, a lábai le voltak benuulva. Ezért már nem Ménhárdon, hanem egy apácák által fenntartott otthonban élt Szepesváralján. Ágneska főnövér, az „Ustav” vezetője nagyon-nagyon kedves volt velünk. Ráadásul tudott németül, így lehetett vele beszélgetni is. Életem első, házi készítésű mentafagyaltját ott, a szlovák apácáknál kanalaztam egy füledt nyári délutánon, több száz éves hűvös falak és ezeréves eszmék között. (Csak megjegyzem, nekem 10 éves koromtól kellett különóra németre járnom. Anyám szerint: ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy!)

Az intézet másik szárnyában sok – különböző fokon – szellemileg sérült gyereket ápoltak a nővérek. Minden évben megrázó volt a gondozottak szeretet-éhsége, ahogy ezek a gyerekek átöleltek bennünket, amikor újra találkoztunk.

Szepesváralján ismerősnél, Számel Margit néni-nél aludtunk mindig. Ő már nyugdíjas volt, esténként sokat beszélgettek vele anyámék. Ezekből egy történet maradt meg bennem, vendéglátónk életének egy tragikus pillanata. 1945-48 között sok magyart és németet telepítettek ki, ekkor történt. „Talán húsz kilós bőrrönd, téli éjszaka. Nem tudott a vagon lépcsőjéről

Kirándulás a várban Szepesváralján, Balról: Margit néni, anyu, Ágneska főnövér

a tömött vasúti kocsi belsejébe jutni. A szerelvény zakatolt a csontig hatoló hidegben, ő egyik kezével kapaszkodott, a másikkal a bőröndjét szorította magához. De egy idő után választania kellett: vagy két kézzel fogódzkodik a rohanó vonat lépcsőjén, vagy ragaszkodik élete húsz kilónyi emlékéhez és azzal együtt lezuhan. Az első mellett döntött.”

Gyerekkoromban egyébként elég sokat voltam beteg, gyakran ballagtunk anyuval dr. Fegyveres Mária rendelőjébe a Szinva-partra, egy lapos, egy-szintes épületbe. Ilyenkor persze nem mehettem iskolába. Így aztán télen sokat néztem a konyha ablakán a jégvirágokat, vagy a Tiszavirág kisvendéglő körüli mozgást. A pincéjében jégverem volt, nyáron rendszeresen jött a kocsi és nagy vaskampókkal, egy vezetővályún át húzták le róla a természetes jégtömböket.

Anyámék nem jártak szórakozni a Tiszavirágba, baráti társaságukkal egymás lakásán jöttek össze névnapok alkalmából. A háború utáni evangélikus baráti kör 4-5 családja jött mindig vacsorára, nagy beszélgetésekkel, viccelődéssel és a végén nótázással: Budinszky Barna bácsi (nagy vadász volt, néha hoztak nekünk egy-egy lelőtt nyulat is, köpködtük a söré-

tet utána a vadashól) és a felesége, Quitkó Juci néni, (amikor náluk voltunk vendégségben, néha előfordult, hogy kevésre sikerült a kaja és ilyenkor hangzottak el szállóigévé vált szavai: „sütök még, főzök még”) dr. Czikray Zoli bácsi és neje Ici néni, Matyasovszki János bácsi és neje Dusi néni, majd később Barna Marikáék. A 70-es évek elejéig tartottak a névnapozások, akkor kezdett nyílni az olló és távolodtak egymástól a vélemények, meg talán az anyagi lehetőségek is. Véget ért a „Szeressük egymást gyerekek...” korszaka.

Mi egyébként jórészt a Celkovnál⁵ és – amíg le nem bontották – a Győri kapuban a „Lapos” nevű hentesnél⁶ vásároltunk. Általában szendviccselel vártuk a vendégeket, az előkészítésben nagyobb gyerekként már én is részt vettem. Emlékszem: hosszú szendvicskenyereket szeleteltünk fel, rá valamilyen hús/májkrémet kentünk vagy vaját és arra kolbászkarikák kerültek. Felszeletelt kemény tojás és uborka, esetleg torma jött még hozzá. Meg persze mindig sült anyu valamit, kedvencem máig a „Ferdinánd fánk”, anyám tejjel locsolgatta sütés közben. A Hüttl Tivadar porcelán étkezészetünk anyai örökség volt. Hiányzott belőle pár darab, mert a 2.világháborúban a bombázások idején megsérült. Sietve vitték le anno a pincébe, de a lépcsőn valakinek kicsúszott a kezéből a nagy nehéz fa láda amiben tartották akkor, a készlet egy része eltört.

⁵ A boltvezető neve, élelmiszer bolt a Tiszavirág kisvendéglő mellett.

⁶ A Lapost mindenki így hívta, kiírva azt hiszem egyszerűen Húsbolt volt. A hatvanas évek elején egy eladója át akart szaladni a villamos előtt és elütötte egy autó, meghalt. Akkoriban lett nagyobb a városi forgalom.

Pia, lányok, Diósgyőr

Harcom az alkoholért napra pontosan 1957. augusztus 11-én kezdődött. Három éves már elmúltam, szüleimmel kirándulni mentünk egy vasárnap Tokajba. Természetesen vonattal, anyuéknak később sem volt autójuk. Rántott húst vittünk magunkkal, amit ebédidőben a Tisza-parton majszoltunk el. Utána bementünk inni valamit az éppen megnyílt halászcárdába. Apám rendelt egy-egy málnaszörpöt anyunak és nekem, magának meg egy fröccsöt. Az Úr kifürkészhetetlen akaratából ez utóbbit hozták ki hamarabb. Szüleim talán el voltak foglalva a szép kilátással, én meg nagyon szomjas voltam. Fel sem merült bennük a gondolat, hogy meghúzzom a fröccsöt. Kivették gyorsan a kezemből, megjött a málna, az is lement..., és kezdtem jól érezni magam. Ezt az akkor készült fotón látható, majdnem össze-akadt szemű mosolyom igazolja.

Anyámék mesélték, hogy kifelé elkezdtem mondogatni: én berúgtam..., aztán meg már dülöngéltem is. Hát, tényleg kaptam egy enyhe alkoholmérgezést. Elaludtam, lefektettek a Tisza partján egy fűzfa árnyékában, és az esti miskolci vonat indulásáig húztam a lóbórt. Évekig irtóztam utána az alkohol szagától.

Amikor gimnazista koromban a Törpében vagy az Alabárdos pincéjében boroztunk zsíros kenyér mellett, azt bizony pár éves erőfeszítés előzte meg!

Apu egyáltalán nem ivott, életében talán egy-két alkalommal jött haza „borszagúan” és ilyenkor nagyon mosolygott.

Tokajban anyuval, 1957. augusztus 11.

Srác korában a DVTK-ban birkózott. A futballért nem volt oda, soha nem nézett focit, mégis ő vitt ki az első Diósgyőr meccsemre. Emlékszem, a Fradi volt a vendég, 10-11 éves lehettem. Még földlelátón álltunk a karéjban és rengetegen voltunk. Hát, nekem innen indult, gyerekként, a foci és a Diósgyőr szeretete.

Még ott van a poroló a Rácz Ádám utcán, ahol fejtünk. És állnak a fák is a házunknál, melyek között jó ötven éve álmaim első kapusbravúrait bemutattam. Akkor még Grosics Gyula, a „fekete párdúc”, az aranycsapat kapusa volt a példaképem. Megkaptam egyszer karácsonyra az *Így láttam a kapuból* című könyvét is. Innen tudom: „a jó kapusnak van szerencséje”.

Az 1966-os foci-vb magyar–brazil meccse jót tett labdarúgásunk akkori hírének. Aztán 1967 elején a Vasas nyerte Chilében a Hexagonal tornát a Pelével felálló Santos előtt. Ezek a magyar foci komoly sikerei voltak! Kedveltem a Vasast, de elkezdett feljönni a DVTK. Sikora 1963-ban, Salamon 66-ban játszott először az NB1-ben. És lett is egy diósgyőri aranycsapat! 1966. április 3-án a Népstadionban a Ferencváros–Diósgyőr meccsen Salamon a gólvonalról hanyatt vetődve, ollózó mozdulattal rúgta ki Albert kapuba tartó labdáját. Ezt a jelenetsort az akkori sajtó egész oldalon hozta. Én meg tekertem reggel a Gyula utca sarkán lévő trafikba, hogy kapjak még Népsportot! Sokáig kinn volt nálam a falon, aztán egy ideig még a fiókban őriztem.

Elkezdtem kijárni a DVTK edzéseihez is. Mathesz Imre rövid ideig játszott a csapatban, majd egy-két évet ő volt a tréner Diósgyőrben. Ebben az időben megcsinálta, hogy az edzés végén csak az mehetett le a pályáról, aki a kapu felső sarkára, a pipához dobott melegítőt 18-20 m-ről el tudta találni. A csapat jó néhány játékosa elsőre megoldotta...

1970 vagy 71 elején volt az Észak-Magyarország (de az is lehet, hogy a Déli Hírlap) szervezésében egy pályázat: meg lehetett tippelni a tavaszi első fordulóban a DVTK összeállítását. A három nyertes egyike voltam, kaptam egy, a csapat által dedikált Diósgyőr-émlékkönyvet.

Kissrác koromban nem volt gombfocis barátom, így én játszottam saját magam ellen! Azaz mindkét csapattal. Megcsináltam az egész NB1-et, egy-egy csapat azonos fajta gombokból állt. Vadásztam minden nagyméretű kabátgombra, kellett középhátvédnek.

A poroló és a kapufa, 2017

15 évesen látogatás a húgomnál úttörőfáborban.

Balról: Dargai Erika, anyu, Márti, én, Kíneht Zsuzsa, Orosz Jenő

Akkortájt az első osztályban a nagy fővárosi csapatok mellett még olyan klubok is szerepeltek, mint a Tatabánya, Ózd, Salgótarján, Dorog, Komló. És persze a későbbi örök kedvenc, a Diósgyőr.

Pár évvel később találtam egy barátot, Orosz Jenőt, aki a Tiszavirág kisvendéglő fölött lakott, vele végre tudtam gombfocizni. És bármilyen meglepő, a gombfoci révén csajozni! A légó pincében zöldre festettem egy szobajátó méretű fatáblát és rárajzoltam a pálya vonalazását. Már csak két kaput kellett drótból és gézből csinálni. Feltettük a Rácz Ádámon négy bezárt kuka (!) tetejére, a lányok kíváncsian nézték, mit csinálunk! Amikor „véletlenül” elsétáltak mellettünk, csak annyit hallottunk: „Hajrá Vasas!” (A gimiben Ferenci Tibiékkel még egy-két alkalommal gombfociztam szinte nosztalgiából.)

Jenővel aztán lelkes DVTK-szurkolókká váltunk. Igaz, fanatizmusunk kimerült a hazai meccsek látogatásában, középiskolásként idegenbe nem jutottunk el. Jenő piros-fehér zászlót kerített, én meg egy nagy kereplőt szereztem.

Gyalog mentünk legtöbbször a stadionba és utána haza is. Közben kielemeztük a játékosokat, a felállást, taktikát, bírót és a csapat helyzetét. Az akkori B-középben szurkoltunk, a legendás Csáki Józsi szentori hangja vezetett bennünket. A meccsjárasnak aztán a továbbtanulás vetett véget, maradt a Sokol rádió fültre szorítása a koleszben és a „mérkőzések percről-percre”. Meg az érzés...

Szepesi György rádiós futball-tirádái után a tévében a Vitray-féle meccsközvetítések évekig sajátos gyászbeszédnek tüntek. Igen, bejött a televízió, ami aztán végleg elmosta még a rádiós vízállás-jelentéseket is!

A szomszédok közül Takácséknak volt először tévéjük. Akkor természetes volt, hogy mi, a közvetlen mellettük lakó család, esténként átmenjünk hozzájuk egy-egy műsort megnézni. A szüleink széket, mi gyerekek kis sámlit vittünk. Először tévézni nagy csoda volt!

Talán egy év múlva nekünk is lett egy Tavasz márkájú fekete-fehér készülékünk. Apuval ketten mentünk fel a ház tetejére az antennánkat rögzíteni. Először úgy emlékszem Kékestetőről, de rövideSEN, 1963 után az új Avasi kilátótól jött a sugárzás. A Tévemaci fogmosása lassan átvette a rádiós esti mese helyét.

Az akkor félelmetesen izgalmasnak tartott Belfegor sorozatot viszont nekünk, kicsiknek nem engedték nézni a szüleink. Mivel a tévé abban a szobában volt, ahol aludtunk, nem volt mit tenni, fejünkre kellett húzni a paplant! De nyilván kilestünk! És majdnem betojtunk!

Az egész család csodálta a műkorcsolya-közvetítéseket! A szpikernek a fekete-fehér adás miatt el kellett mondania, milyen színűek a kűrruhák, de ez a kutyát nem zavarta akkor. Imádtuk a Regőczy – Sallay jégtáncsettőt, a Kilius - Bäumlér párost. A Protapopov házaspárt meg egyszerűen nem lehet kiverni a fejünkből. Az 1966-os Táncdalfesztivállal pedig valami megindult az országban. Apám nem szerette a hosszú hajú fiúkat és megőrült, mikor az Illések elénekelték, hogy „... még fáj, fáj, fáj...” Beköszöntött egy új világ és innen már nem volt megállás.

1969. július 20-án 21 óra 18 perckor Neil Armstrong a Holdra lépett. A földön 500 millióan nézték az élő televíziós közvetítést. Aznap este tíz körül kimentem a bérház elé és a holdat figyeltem. 15 éves voltam. Az Őrs utca és a Rácz Ádám sarkán álltam. Jól emlékszem, tiszta volt a nyáresti égbolt, persze az amerikai úrhajóból semmi nem látszhatott. Milyen fantasztikus, hogy ott vannak, mondogattam magamban.

Középiskolában már tanultunk atomfizikát, az úrhajózás és a táguló világegyetem fantasztikus távlatokat jövendöltek. Bartók Béla „szférikus” zenéjét is a Földesben hallottam először és szerettem meg. Aztán a könyvtárból kikölcsönözött „Kékszakállú” lemezt heteken át, minden egyes nap többször meghallgattam otthon.

Szalagavató utáni hősésben pincézés. „Hull a hó és hózik... zik... zik”
Balról Váci Karcsi, Ambrus Písti, Boncsér Jenő, én, Barna Judit.

Kívülről tudom ma is az elejét, de szegény anyám nagyon szenvedett tőle. A Bartók Béla Művelődési Házban voltam könyvtári tag, onnan hoztam ezeket a bakelitlemezeket.

Olyan, „utolsó” diákokként jártunk a Földesbe, akiknek a négy évben csak férfi tanárai voltak. (Kivéve persze osztálytársnőinket, mert nekik végig külön testnevelésórájuk volt Osgyáni Zoltánnéval!) Szabó Kálmán osztályfőnökünk, Pápay tanár úr vagy például Bándi Géza bácsi, de sorolhatnám tovább a neveket, mind olyan tudású és tekintélyű pedagógusok voltak, akik személyét legendák övezik. Ma, utólag ez egy különleges érzés, szerencsések voltunk.

Persze az akkor egy erősen férfi szemléletű világ is volt egyben. Ma már nem nagyon férne bele például egy olyan poén, amit német nyelvtanárunk engedett meg magának egy alkalommal.

Íme a történet: ködös, őszi reggel, nyolc óra egy-két perc, első óra kezdete. Hetes jelent. Szép lány, igaz,

még a klasszikus és nem a mai anorexiás csontsovány „modell-lány” típusból. Tanár a Kazinczy utcára néző ablakhoz lép, hosszasan kinéz, visszafordul. Végig méri a jelentő diáklányt. Aztán fejével a hetes felé picit biccentve az osztálynak csak annyit mond: „Nagy fene köd van!” A tanulók persze kacagnak.

A Földes Klubban szombat esténként a „Xanadu legendája” után jöttek a lassúzó számok, a „Massachusetts” és a „Kell, hogy várj...”, a négy év gyorsan elszállt.

A lányokkal kapcsolatos kommunikációm valahonnan egy régebbi korból hoztam. Romantikus fiú voltam, a „rózsával a fogai között” típus. Ha van ilyen. Az első lány, aki úgy 12 évesen tetszett nekem, velünk szemben, az Örs utca másik oldalán, a sárga kockák egyikében lakott. Egy-két évvel idősebb volt nálam. Munkácsi Dórának hívták és szép nagy ci... bocsánat, szemei voltak. Csak bámultam, sosem mertem megszólítani. Így végül teljesen kiábrándultam belőle!

Hetedik-nyolcadikban bőven volt szép lány az osztályunkban is. A legjobban Hajnal Juli tetszett, de ő szóba se állt velem. Azzal vigasztaltam magam, hogy a lányok hamarabb érnek, mint a fiúk, ezért van, hogy a velünk egyidősek csak átnéznek rajtunk. Persze, nézzük reálisan a dolgot! A téma marketingelésében egyáltalán nem volt segítségemre, hogy a – lányoknál általában – sikeres fiúk fő tulajdonságaival (cserzett barna bőr, izmos, széles váll, jóképű...) sajnálatos módon, nem rendelkeztem, de küzdöttem és ezt a hiányt viccelődős dumával igyekeztem pótolni!

16 évesen esténként bicajjal jártam a Károly utca melletti kis közbe, Kovács Évák ott laktak. Neki is gyönyörű szeme, mosolya volt és ugyan csak a kerítésen át, de vele már beszélgettem is. Nagy lépés volt előre! Lehettem már 17 éves, amikor először sétáltam egy olyan lánnyal kézen fogva a Forinton, aki nem a kishúgom! Utrata Juditnak hívták, csinos, mosolygós lány volt az egyik belvárosi gimiből. Fagyiztunk és beszélgettünk!!!! Az első csókra jól emlékszem. 17 évesen, egy bulin történt. Táncoltunk, kedves volt, csinos, málna ízű és egy kicsit spicces. Ma talán úgy mondanám, egy hosszú csók erejéig a mentoráltja lettem. A nevét sajnos már nem tudom, nem találkoztunk többször.

Évével, aki ma is a feleségem, 16-17 éves koromban, a gombfocizás révén kezdtem először dumálni. Félenk fiúknak tudom ajánlani a módszert. De vigyázat, Diósgyőrben lejt a pálya és házassághoz vezet!

Éva iskolai szüreten Tarcalon, 1971
fotó: Peller György osztályfőnök, Kilián gimnázium

Végül... a GYÁR

Nekem a gyár sokáig csak egy dudaszó volt. Amikor fújt a gyár, azt a Győri kapuban mindenütt, de sokszor a város más helyein is jól lehetett hallani. Soha nem jártam apu munkahelyén. Csak nevek ugranak be, Kánya Dezső, Ecsegi Gyula, aki a házunk elején lakott, aztán Marczis Pista... Utóbbi esküvőjén voltak is a szüleim.

Apu munkatársai közül először Pálúr elvtárs neve volt a menő nálam, kisgyerek koromban. Létező személy volt, elég problémás lehetett ilyen névvel élni a szocializmusban. Aztán jóval később a „Kovboj Titi”. Nem elírás, ez egy takarító néni beceneve volt. Apu mesélte, hogy az éjszakás műszakban a műhelyben újra és újra megviccelték a melósok Titit. Mindig visszacsempeszték a már kimúlt egeret az egérfogóba, ő meg azt hitte, friss zsákmány és megint a szemetesbe tette. Ez volt a poén.

Ezekon kívül csak fotók és emlékképek: brigádkirándulások, véradás és május 1. a stadion melletti ejtóernyős ugrótoronnyal. Számomra ennyi maradt a gyárból.

Meg a szakszervezeti üdülések. Mivel anyám nem dolgozott, csak egy fizetésből éltünk, nálunk minden fillérnek megvolt a helye. Csak egyszer voltam anyuval a Roriban és csak szakszervezeti beutalóval tudtunk elmenni üdülni a Balatonra.

Apáméknak a háború előtt vissza kellett fizetniük a házakra felvett kölcsönt. Ez egy dologra rányomta bélyegét örökre: mi semmit nem vettünk részletre. Mi mindenre gyűjtöttünk. Tv-re, bútorra, néha még téli kabátra is! Volt egy üveg fedlapú kazetta a nagyszobai szekrény fiókjában, a megtakarított pénz oda került. Mellette feküdtek egymáson: téglajegy, békekölcsön... Sosem nyertünk a sorsolásokon.

◀ A bátrak sportja, 1957
◀ Lillafüreden anyuval, 1958

▲ Brigádkirándulás, balra apu, mögötte a cingár Gyuszika focizik, 1961
▶ Márti a modell, 1960

Ja igen, a gyárban „írattuk” a szemetet is, amíg be nem vezették a gázt a bérházunkba. Minden nyár végén meghozták Lyukóból az általában kiváló minőségű, majdnem feketeszenet. Az első egy-két évben szamaras kocsi jött, akkor ültem először, ha nem is ló, de csacsi hátton.

A szén között sokszor találtam színes gyűjtőzsinórt. Összeszedtem, feltekertem, a fémszál színes műanyag köpenyét sok mindenre lehetett használni. Borosüveget, korsót tekertek be vele vagy más fonott műtárgyat készítettek. Milyen furcsa átalakulás, a drót, amit robbantásra használtak... szépséget teremt.

A Glósz, ha szabad így fogalmazni, festői volt. 1964-ben Hruscsov – biztos vagyok benne – csak azért jött Miskolcra, mert látni akarta a Győri kapu gyönyörű, tömött, sötét vörös rózsabokor-sorát az út két oldalán. De pechje volt, annyian mentünk ki, hogy eltakartuk

előle. Ott voltam, néztem, ahogy a vendégek jöttek a fekete Csajkákkal. Lelkesen integettem én is. Apu nem fényképezett akkor, nyilván dolgozott, ezért csak anyu volt velünk.

Egyébként apám egy régi német géppel, 6×4-es fekete-fehér filmre fotózott. Lillafüreden készült képe mindig kedvencem volt, de magára a kirándulásra már nem emlékszem.

Viszont 6 évesen, ott a szobában, az ablak előtt, amikor a húgomat fényképezte... Arról mindent pontosan megjegyeztem. Jól emlékszem a pillanatokra, ahogy Mártit az asztalra állította, picit fordított rajta, kis ruhája fürdött a fényben. Valamit, egy apró dobozt a kezébe adott. Klasszikus fotós trükk... Hol van Gyuszika, kérdezte apu és a húgom arca kapott egy kis súroló fényt oldalról, ahogy felém fordult. Az ablak felől jövő szórt fény a legszebb portrézni.

Nászút, 1953

Sosem azt mondta apám, hogy megyek dolgozni a DIGÉP-be, hanem azt, megyek a gyárba. Aztán fogta a műbőr aktatáskáját, benne a tízóráival vagy vacsorával – attól függően, melyik műszakba ment – amit anyám csomagolt. A szót mindig csak így hallottam említeni: a gyár. Ahol anyu talán öt évet húzott le, apu viszont 45-től végig ott dolgozott.

Az Örs utca hét, földszint kettőben pedig 58-tól halálukig laktak. Mindketten.

Privát Félmúlt Miskolcon

Utánam, srácok! Ezt a címet viseli a számos közösségi eseményt, akciót, tudományos vizsgálódást, kiadványokat, élményszámba menő bulikat egybefogó programsorozatunk, amely a korábbi „24” (egy szimbólum számjegy alatt futott) projektünk örököse. Anno már a huszonnégygel hangsúlyozni kívántuk az 1989 óta eltelt időt – mely alatt felnőttek a rendszerváltás körül született generációk – és az utolsó lehetőség sürgető voltát: most, a 24. órában feltétlenül fontos megörökíteni az államszocializmus, vagy akár a korábbi évtizedek hétköznapijaiból ránk maradt városképi elemeket, helybéli toposzokat, urbánus legendákat. Rakétát vagy glóbuszt imitáló játszótéri mászókákat, beton virágtartókat, pingpong- és sakk-asztalokat, neonokat, pihenőpadokat, mozaikokat és kompozíciókat – művészi értéket, védettségre jogosító kivételességet aligha hordoznak, viszont befolyásolták közel fél évszázad miskolci hétköznapjait. A miskolciakét.

Nyom nélkül fognak eltűnni, ha nem használjuk ki az utolsó pillanatot. Számos egykoron közismert jellegzetesség ma már csak fotókról köszön vissza. A miskolciak többszólamú megszólításával próbálunk egy-egy hajdani utcabútor, kültéri dísz, netán filmek (mondjuk éppen az „Utánam, srácok!”), irodalmi alkotások révén a korban híressé vált tárgyak máig vezető sorsa felől tájékozódni, törekvésünk megörökíteni a letűnt idők utolsó rekvizitumait.

A „Privát félmúlt Miskolcon” családtörténet-sorozattól mindenekelőtt a porosodó fényképalbumok feltárulását várjuk, és bízunk abban, hogy a fotók előhívják a történeteket, melyeket a rokonság egyfajta hagyományként őriz, élményszerűen mesél, sajátos családi legendáriumként konzervál. Olyan miskolciaknak kívánunk megnyilvánulási lehetőséget biztosítani, akik hajlamosak éreznek félmúltjuk speciális közzétételére. Emlékezetes eseményeket vagy éppen jellemző pillanatokat, használati tárgyakat, bútorokat, s hasonlókat megörökítő felvételeket keresünk, amelyekhez a közlő hajlandó az egyéniségét, családjának mentalitását tükröző kommentárt, tetszőleges „műfajú” szöveget írni.

Az ekképpen születő kvázi „képregényeken” keresztül szeretnénk közvetlen betekintést nyerni a privát félmúltakba, melyek fontos, autentikus építőkövei Miskolc történetének.

A sorozat eddigi kötetei

KAPUSI KRISZTIÁN - TOKÁR ZSOLT: Muslicák a demizsonban

DARÁZS RICHÁRD: Moszkvics a szakadéokban

BALOGH ATTILA: Onedin család a Szinván

ÁRVAI SITYU–HALÁSZ ÁGNES: Gitár a hátizsákban

KARLAKI ORSOLYA: Vattacukor térzenével

SIMONYI ZOLTÁN: Robinzon a járdaszigeten

JOÓ TÍMEA: Gyöngyvirágtól Zöld Sárkányig

VAJDA CSILLA: Volt egyszer egy Avas

PETRUSKÓ NORBERT: Zenekar a tize(negyed)iken

IVÁN ZSOLT: Winnetou a patakparton

GALLI ANDREA: Ácskapcsok a fűzfa alatt

CSATLÓS-HALÁSZ ÁGNES: Vasgyári éden, avasi ándörgránd

SZABÓ ZOLTÁN: 12-es buszra nem szállunk!

TASNÁDI CSÖPI: Egyedül Miskolcon?

JACSÓ PÁL: Nem múlnak a gyermekévek

SIKOPARIJA LUJZA: Egy turista mit tehet

TOMASOVSZKI ISTVÁN: Egy átlagos nap a Kilián-délen

KISS KRISZTA: Vörös téglák, fehér köpönyek

GELSEI LILI: Ki és be a strekken

RITTER RENÁTA RITA: R3

VARGA P. ALADÁR: Régi idők focija a miskolci

„városligetben”

RADÁNYI JUDIT: Kilián-Dél, a mi kis falunk

ÁGOSTON KATALIN: Kulcsos gyerek szabadsága

KAPOSINÉ SZUNYOGH ÉVE: Mese a MÁV-telepről

Elérhetőek honpalunkon

www.atjarokhe.hu/olvasnivalok/

